

ÍNDEX

UNA DATA A LA MEMÒRIA

6

#VOTAREM

21

#VOTEM

57

#QUÈ VOLEN AQUESTA GENT?

77

#HEM VOTAT

131

ALS QUE S'HO MIRAVEN INDIGNATS DES DE CASA

164

UNA DATA A LA MEMÒRIA

Per a tots els qui, per haver fet possible que el poble de Catalunya votés el seu futur a les urnes, han patit persecució, presó i exili. Honor i gratitud!

Hi ha dates que, abans que arribin, ja se sap que no seran ben bé com les altres. Són jornades que apareixen senyalades amb un color propi en l'imaginari col·lectiu, diades de les quals es reproduceix, pertot arreu, en els indrets més inesperats, la xifra del dia i la lletra inicial del mes, talment un programa a seguir, una consigna mobilitzadora, un punt a l'horitzó de les esperances. Són un símbol compartit, una bandera que s'alça per damunt de la gernació enmig de la boira i que esdevé, de seguida, un crit escrit als murs, un estendard de pedra en el camí, la platja somiada on aniran a parar totes les ones de la llibertat. Es tracta de jornades que ja intueixes que, un cop superades, ja no són mai més una data passada, perquè les diades així no passen mai i resten per sempre. Per al poble català, l'1 d'octubre de 2017 és una d'aquestes dates que van arribar per a quedar-s'hi, per sempre, per a ser explicades als descendents i als que no van poder-les viure a cada lloc, perquè ja s'han guanyat, amb escreix, el seu espai d'honor a la pròpia biografia personal i col·lectiva de tants catalans i catalanes. En una butlleta blanca de vot, en tres idiomes —català, occità i espanyol—, es demanava al poble si era partidari que Catalunya esdevingués un estat independent, en forma de República. Finalment, allò que des de sempre havia figurat en el corpus democràtic del catalanisme es feia realitat: un referèndum d'autodeterminació, convocat pel govern de Catalunya, d'acord amb la legalitat emanada del Parlament.

El que va passar, però, l'1 d'octubre de 2017, a Catalunya, supera totes les millors mostres de patriotisme popular, democràtic i pacífic que s'hagin produït en moltes

dècades, arreu del món. No ocorre gaire sovint que algú estigui orgullós del seu país, de la seva gent, del seu president, del seu govern i de tants i tants centenars de batlles, tots alhora. Un poble que vol ser independent i que ha demostrat una capacitat d'organització sense precedents històrics. A mesura que hom en va anar coneixent detalls, la gesta catalana —d'aquell dia i dels que el precediren— dona per a fer, pel cap baix, una gran pel·lícula èpica, amb un títol que ja va avançar George Orwell, el 1938: *Homenatge a Catalunya*.

El llibre que teniu a les mans n'és un retrat magnífic, excepcional, on cada fotografia no és un retall de vida, sinó la vida mateixa. Perquè cada rostre és també una vida, un trajecte de vida personal i una esperança de vida col·lectiva. Les fotos recullen instants concrets, gestos expressius, mirades a vessar de contingut, en relació amb tots els quals les paraules no poden aspirar a res més que no sigui una companyia tan discreta com subsidiària. I els protagonistes que hi apareixen són la gent del carrer, amb tantes fesomies previsibles com cares que mai no ho hauries dit i que, ara, s'han alliberat del vel que en tapava la identitat. Són els homes i dones que han passat de la por a la independència (a causa dels tòpics i la desinformació) a la independència de la por (gràcies al coratge i la voluntat). Som un poble que ha posat en qüestió, per primera vegada, el poder dels de sempre, perquè per primera vegada els ha perdut la por. Les imatges són un ric gavadal de somriures al rostre, preocupació al cap, esperança al cor i, sobretot, il·lusió als ulls, amb aquella força cívica per a la qual no ha nascut encara la llei que pugui vèncer-la, ni empresonar-la, ni silenciar-la. Gent de tota mena que va fer cua, pacientment, per a votar, disposada a tot per a fer-ho, sota els colors amics de les banderes que voleiaven al vent. I que rebia horroritzada i incrèdula les imatges violentes a càrrec de funcionaris públics uniformats i armats, talment com qui va a fer una operació antiterrorista, feta en nom d'una llei i una bandera que milions de catalans no reconeixien com a pròpies.

L'estètica militarista de les forces d'ocupació, el barroquisme escènic que acompanyava, ostentosament, la seva desfilada ordenada entrant a la plaça major d'alguns pobles, talment el guerrer que és a punt de batre's davant la fera més ferotge, s'estavellà contra la realitat dels avis que se'ls miraven, plàcids, asseguts fent-la petar al banc del si-no-fos, jugant al dòmino o fent ganxet. Quan això passava, ja feia estona que tot el poble havia votat i les urnes havien estat salvades del braç potent de les fúries que aterrava la ciutat d'ideals que volíem bastir. Ridícul i patetisme, doncs, enfront d'enginy i senzillesa. Intel·ligència contra força bruta, civils davant de militars, urnes contra porres. Les imatges del llibre són la crònica real de la dignitat d'un poble, de la vilesa d'un estat i de la vergonya d'un continent.

L'uropeisme sempre ha estat un tret definidor dels nostres valors col·lectius, una mena de característica nacional dels catalans, en contrast amb una certa tradició, en sentit contrari, a Espanya. Ja el 1982, el primer govern de la Generalitat recuperada fundà el Patronat Català Pro Europa, per tal de promoure i coordinar activitats d'informació sobre la Unió Europea, des de la perspectiva dels interessos generals de Catalunya. Fins quatre anys després, l'1 de gener de 1986, no es produí l'ingrés d'Espanya a la UE, que hi entrà juntament amb Portugal. De sempre, però, era un lloc comú, a la península, que els avenços de tota mena (científics, culturals, tecnològics, esportius), la modernitat europea, en definitiva, tenia en Catalunya la porta d'entrada. De fet, la consciència catalana de ser i de formar part d'Europa no ha reulat. Una altra cosa, però, ben diferent, és la convicció que l'Europa que volíem, sigui, precisament, la UE actual. I cal recordar que l'uropeisme català es fonamentava en raons positives de caire cultural i polític, més que no pas econòmic, sovint des de la creença que, com més Europa, menys Espanya.

L'Europa que ha bastit la UE és molt poc atractiva per a la ciutadania i, per més que la nostra quotidianitat vingui determinada, majoritàriament, per la seva normativa, per a bona part de la gent la UE és la que s'ocupa de l'euro, la banca, les finances, els mercats, les mesures d'austeritat, una política sense ànima ni rostre humà, amb una arquitectura institucional i administrativa descomunal, ben lluny d'aquella Europa que somiàvem i que fèiem nostra. Em refereixo a l'Europa referent mundial de la democràcia, els drets humans, la llibertat, l'asil polític, la cultura, l'educació, la recerca científica, el combat per la pau, el respecte al medi ambient o l'acolliment de població desplaçada per calamitats naturals, misèria, terrorisme i guerres. Aquesta Europa de la UE no és la dels pobles i dels ciutadans, la de les persones, sinó, només, la dels estats, el nacionalisme dels quals no vol traspasar sobirania al conjunt europeu i manté un parlament sense les funcions més importants de tota cambra parlamentària democràtica. És una Europa que, més enllà de la retòrica unitària, sobreviu en la cohabitació de legalitats i pràctiques distintes, per part dels diversos estats, en aspectes essencials: immigració, fiscalitat, seguretat, defensa, lluita antiterrorista o sistema financer. És l'Europa que va escanyar el poble grec, de manera inflexible. Que és covarda amb governs xenòfobs com l'hongarès o bé el polonès. Que té la indecència de callar davant la dictadura turca, a qui manté econòmicament perquè faci de mur de contenció de l'onada migratòria protagonitzada pels refugiats que escapen a la desesperada del terror d'estat islàmic, mentre continua la repressió contra el poble kurd i encara no ha reconegut mai el que va fer contra el poble armeni. Aquesta Europa inhumana i insensible és una veritable vergonya. L'Europa que ens convé és, clarament, tota una altra.

La incredulitat davant la resposta negativa d'Europa és una de les conseqüències del referèndum de l'1 d'octubre. Perquè, amb quina legitimitat es pot negar als europeus catalans, molt més nombrosos que els europeus luxemburguesos, allò que

J.C. Juncker reconeix en canvi per a ell i els seus compatriotes? Qui és, en definitiva, qui decideix, legitima i avala la mida humana i territorial d'un estat sobirà? Ho fa el ciutadà Juncker o la lliure voluntat dels ciutadans europeus expressada a les urnes? Tenen més legitimitat moral els estats actuals, construïts a força de guerres i matrimonis dinàstics, que el que volem bastir els catalans, de manera pacífica i democràtica, a base de vots a les urnes?

Catalunya ha estat, és i serà sempre Europa. Catalunya no ha deixat de ser Europa, però ha estat la UE la que ha deixat Catalunya, tota sola davant la fera. La mateixa UE freda, distant, burocratitzada, d'actitud miserable davant del drama dels refugiats, incapaç de ser el baluard segur de defensa dels drets humans, vulnerats per la violència policial espanyola contra els europeus de Catalunya. La decepció davant d'Europa ha estat, doncs, colossal. D'aquesta lliçó n'hauré de parlar el dia de demà, però ara, en el present, tenen més sentit que mai les paraules del president Companys: "Totes les causes del món tenen els seus defensors, però Catalunya només ens té a nosaltres." Nosaltres ho hem pogut comprovar, amb emoció, amb preocupació i amb indignació, però des del convenciment que, al final, el poble català s'haurà guanyat a pols *la difícil i merescuda llibertat* per a accedir *al ple domini de la terra*. S'acosten dies molt difícils, però no tinc cap dubte que la gent, amb la mirada plena d'il·lusió, acabarà vencent, pacíficament, aquells que tenen un esguard ple d'odi, de ràbia i set de violència. Perquè nosaltres lluitem, sense armes, des de la dignitat de voler ser lliures. I ells, els armats i els que els donen les ordres, per quina causa noble lluiten?

Les urnes van ser objecte de veneració, el senyal d'una legalitat nova, la icona d'una llibertat imaginada, l'arribada de les quals es produïa enmig de mostres de joia general. Per a d'altres, però, les urnes van ser objecte de persecució, el símbol d'un

delicte prohibit, la manifestació d'una il·legalitat i unes aspiracions que no tenien cabuda a l'Espanya dita democràtica. I un cop es va anar sabent on eren les urnes, on s'amagaven les butlletes de vot, en quins escenaris insòlits es va fer el recompte i en quines condicions, l'admiració cap a la societat catalana no va fer més que créixer. Centenars, milers de persones capaces d'estar conxorxades en acció clandestina, amb un secretisme i una discreció d'una fortalesa fèrria, impenetrable fins i tot per a un estat amb unes forces armades modernes, uns serveis d'intel·ligència operatius, una diplomàcia professional estesa arreu del món i els inevitables confidents a sou. Parlo de gent que s'estava hores fent cua per votar i, un cop dipositada la butlleta de vot a l'urna, no se n'anaven, sinó que s'hi quedaven. Gent que, en comptes de fugir-ne, anava al col·legi electoral quan circulava el rumor que les forces d'ocupació eren a punt de presentar-s'hi. Quanta heroïcitat anònima, quant de civisme acumulat, quanta alegria col·lectiva compartida amb petons, abraçades, llàgrimes, somriures, clavells, encaixades amb gent desconeguda amb la qual descobries una complicitat coneguda!

Mai com aquell dia no havíem estat tan pendents del telèfon mòbil, ni els grups de whatsApp tan actius, ni tan encès twitter. En aquelles hores que van envoltar el dia D —el nostre dia D— ens vam polir totes les gigues de velocitat de tant de veure vídeos, sovint el mateix vídeo que t'arribava per deu llocs distints, en unes imatges que o bé mostraven una brutalitat policial sense límits, o bé ens ensenyaven la resistència pacífica i imaginativa del nostre poble. En un context occidental on, dia rere dia, sentim a dir que el jovent no es mobilitza enlloc per a res, el cas català desmenteix l'afirmació, ja que han estat centenars de milers els joves, estudiants, pagesos, treballadors, que, en molts llocs, eren la punta de llança del coratge i la determinació, nit i dia. I ho feien amb aquella alegria que duu la defensa d'una causa justa, que no es basa en la força, sinó en els sentiments i la convicció més profunda.

© Edu Bayer

És una mar de fons. Un moviment que es propaga, a contrarellotge, més enllà de la zona on s'ha generat i arriba lluny, molt lluny. A més, rebel, no guarda disciplina al vent repressiu que bufa. L'organització popular del referèndum corre lliure arreu, per barris, viles i places, contra preguntes prohibides, tribunals, amenaces i assalts. Un objectiu clar: votarem, un teixit coral i una maleta fètil.

El tic-tac del pes de la repressió avança trepitjant-nos els talons, mentre els Comitès de Defensa del Referèndum agafen forma. Falten pocs dies per l'1 d'octubre i a les places s'hi ajunten àvies i avis, joves i famílies amb criatures. Aquell que t'has creuat un dia al semàfor, la del centre cívic, el que atén a la botiga d'electrodomèstics i tants veïns que mai hauries conegut.

És una partida desigual, però la gent de les places juga en camp propi. Resseguint John Berger, la intel·ligència col·lectiva aconsegueix capgirar els senyals per confondre els "invasors" i l'Estat, despistat, es desplega cap a llocs equivocats. Regira impremtes, però les paperetes es reparteixen a cada cruïlla. Investiga si els forners transporten urnes, quan ja estan a bon resguard. Tanca pàgines web i els *hackers* les repliquen. Ocupa el carrer amb la policia i arrenen murs humans.

Després del cop del dia 20 de setembre, ajuntar-se de nou és una necessitat bàsica i el barri, l'hàbitat natural. La força de la gent es respira per cada porus i es contagia. S'articula una resistència polièdrica i a cada municipi, un model propi que incorpora ingredients de pobles veïns. Hi ha qui du la mobilització a l'ADN, qui no l'ha viscut mai i qui ja la té oxidada. I tot i l'espontaneïtat del moviment, hi ha una preparació que ve de lluny, unes xarxes d'autoorganització existents que ho relliguen tot. L'organització popular del referèndum és diversa en la unitat, plural i transversal.

Mentre des de les places es dissenya la defensa de les urnes i els col·legis electorals, al subsòl hi ha formigues silencioses que s'esmercen en cadena. Que les urnes arribessin la matinada del dia 1 d'octubre no hagués estat possible sense l'anonimat

i la discreció. Al fil de la memòria clandestina, un vehicle creua la frontera des d'Elna amb una urna al maletger, un noi no té ni idea que el seu germà en protegeix una a la part més alta i empolsada d'un armari vell, i una mare rep un missatge en clau que indica on les haurà de recollir. És una lluita en equip, amb la responsabilitat tallada a trossets petits i repartida solidàriament. És així com s'evita deixar rastres i reeixir.

En compte enrere, aflora un dels elements definidors de la no-violència: la imaginació al poder —és a dir, contra el poder. Les mofes aconseguen que ocultin amb lones l'estampat de Warner Bros de l'embarcació on s'allotja la policia. I, en efecte Streisand, les crides per "alliberar Piolín" aconseguen que facin marxa enrere. Impressors per la Democràcia distribueix milers de paperetes a Barcelona i professionals del gremi fan una crida a les copisteries a burlar les prohibicions i treure al carrer les armes d'impressió massiva. Allà on l'Estat tanca una porta, la gent obre dues finestres.

Obrim, també, les escoles, crida la comunitat educativa. Si l'Estat vol col·legis precintats abans de l'alba, mestres, alumnes, mares i pares s'organitzen per deixar-les obertes abans del capvespre. S'inventen tallers, concerts, concursos, partides i tornejos. Fins i tot algun centre desmunta —literalment— les portes per assegurar-se al cent per cent que ningú les podrà tancar.

El compte enrere cap al referèndum és un pols entre la repressió i la mobilització. Quan mirem pel retrovisor, veiem que la desobediència civil és una eina capàs de col·lapsar i curtcircuitar l'aparell repressiu d'un estat: amb places plenes, bombers dempeus, estibadors desobedients, mestres educant i un carrer cultivat per pagesos i estudiants.

Aquella nit, als col·legis electorals, els sacs de dormir embolcallen la claredat que si s'ha arribat a mitjanit, al minut 1 del dia 1, votarem. Perquè els pobles guanyen quan saben resistir quinze minuts més que l'estat que els persegueix.

Gemma Garcia

Concentració de protesta ciutadana contra l'escorcoll de la Guàrdia Civil a la seu del setmanari *El Vallenc* a la recerca de material pel referèndum.

© Tjerk van der Meulen

© de les imatges: Edu Bayer Sànchez; Santi Iglesias Boldú,
Toni Prim Ortís i Tjerk van der Meulen, 2017

© de la imatge de la coberta: Edu Bayer Sànchez, 2017

© dels textos: Josep-Lluís Carod-Rovira, Jaume Barrull Castellví, Anna Gabriel Sabaté,
Gemma Garcia Fàbrega, Jordi Graupera Garcia-Milà i Maria Vila Redon, 2017

© d'aquesta edició: Pagès Editors, S L, 2018

Sant Salvador, 8 – 25005 Lleida

www.pageseditors.cat

editorial@pageseditors.cat

Primera edició: gener de 2018

ISBN: 978-84-9975-926-5

DL L 9-2018

Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, S L

www.bobala.cat

← imprès a **lleida** →

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.